

Artea

Patxi Buldain, egiaren hautua

Sei anai-arrebaren familian 1927an Iruñean sortu zen Patxi Buldain, gizon eta artista konprometitua. 21 urterekin armadatik desertatu eta Frantziara erbesteratu zen. Parisen, Arte Ederrak ikasi zituen eta horrela, haurra zela Zapateria karrikako hirugarreneko paretetan beltzitzen zituen margoak finduz joan zen. Ikasi bazuen ikasi, graffitilari goiztiarra profesional bilakatuko zen. Han, artea “jatekoa bezain beharrezkotzat” duen gizonak, Picasso, Camus, Sartre, Brassens eta errefuxiatu politikoak ezagutu zituen. Eta 85 urtetan, nafar artistak jendeetan eta iraultzan sinesten segitzen du.

ITZIAR MADINA

Argazkiak: Idoia Zabaleta / Argazki Press

PATXI BULDAINEN bizi osoko obra bere izena daraman Fundazio eta Erakustokian ikusgai dago, Uhartan. Aldian aldi, erakusketa berritzen dute eta artistaren bilduman dauden lanak Eusa nafar arkitekto garaiki-deak eraiki zuen etxe argitsuaren paretak biziaraztera dakartzate. Buldainek teknika eta euskarri ugari landu izan ditu, olioak

oihalaren gainean, gouache, akriliko eta collageak paperaren gainean edota olio eta soka nahasirik zink eta zurezko oholaren gainean. Eta berriki, baita ohetako somierren burdinazko joskerak ere. Erakusketari *Somierren erradiografia* deitu zion.

Arte kritikariek nabarmentzen dute Iruñeko semeak duen jaidura kanpoko eraginetara

irekia izateko, bidenabar bere-berea duen ikuskera mantenduz. “Arma bat ferekatzen duenak heriotza du ferekatzen” erakutsi omen zion Errepublikaren denborako eskolako maisuak. Buldain gazteak haren arrastoa galdu zuen, altxamendu faxistaren ondorioz zer gertatuko ote zitzaion ideia izpirik ez dauka, haren izena bera ahantzi zuen, baina sekula ez haren hitzak. Harrezkero, Buldain artistaren iparorratza jendetasuna izan da. Hainbestera non, bere etsaien ohorezko obra egin zuen. *Homenaje a mis enemigos* deitzen da, ohola gainean burdin, akriliko eta olio nahasketaz 2010ean eginiko lana. Gabriel Celayak poesiaren indarra “zikintzeraino parte hartzea” zela uste zuen nola, hala Buldainek beti pentsatu izan du margolaritzak “eguneroko biziaren egia islatu” behar duela.

Oldartu arima

“Ttipitik errebeldea nintzen”, oroitzen da Patxi Buldain, irria ezpainenetan. “San Francisco eskoletan nintzen, Iruñean. 9 urte nituela, irakasle zintzoa izan genuen. Auto-diziplina lantzen zuen, hots, komunera ala eskuak garbitzera joan gintezkeen hari baimenik eskatu gabe. Gelara sartzen ginelarik, galdetzen zuen: ‘Denak gaude?! Jarriko al gara?’ eta lanean hasten ginen. Mintzatzen zitzaigun Errepublikaren alde, orduan berriki onartua. Guretzat gauza ona zela ziurtatzen zigun. 10 urte nituen gerra hasi zelarik. Eskolara joan eta berehala ohartu ginen: lehoia eta emaztea; badakizu, Errepublikaren ikurra; lurrean botata, hautsia, batzuek porroxxak biltzen ari, eta gure irakaslea ez agertzen. Ez genuen ulertzen, txapel gorri fusildunak bazeuden denean, zer mila deabru gertatu ote zen han? Gelara sartu nahi izan genuen eta fueratu gintuzten: ‘Zuek, pasabidera!’ oihukatu ziguten. Orduan irakasle berriak hirunaka lerrokatu gintuen eta militarrek bezala sarrarazi. Atorra urdina, ttattarra beltza eta mila marradun jantzia soinean zeramatzan. Autoritatea eta diziplina erakutsi nahi zizkigun, Falangekoa zen, noski. Haren izenaz oroitzen naiz: Don Onieva. *Buenos días Don Onieva, ha descansado usted bien?* erraten genion goizero eta hark erantzuten: ‘Sí, por la gracia de Dios’. Aldiz beste gizajoren izenik ez dut atxiki, ohartzeko zara?! Gero ulertu nuen zer gertatu zitzaiokeen”.

Patxi Buldainekin hitz egitea historian gaindi bidaiatzea da. Desagertu zitekeen, fusilatu zuketean irakasle gorriak airera botatuko oldarraren hazia bereganatzen ikusten duzu. “Burgesiak mintzatu zitzaigun, berdintasuna goraiatu zigun irakaslearen baloreak genituen buruan eta horren arabera interpretatzen hasi ginen errealitatea. Kulpa ona zuen gaixoak!”.

Margolaritza, eskapibidea

Zerk eginen zuen ote, faxismoagatik ere Patxi Buldain bilakatuko zela nafar margolari garai-kideetan garrantzitsuenetatik? Galdera bada non ote datekeen Buldainen pinturaren has-tapena, partea duarik gabe, Patxiren fantasiarako izpirituan dela erantzun behar da. Eta bestea, jende xehearen gogo eta zentzu onean. Alabaina, Zapateria kaleko hirugarren zenbakiko zazpigarren solairurako eskaileren igobidean, Buldain haurrak arkatza dantzaz-razten baitzuen, han eta hemen, apaingarri. “Paretetan margotxoak egiten nituen. Pasabi-deko izkinetan, pausatzeo jarleku batzuk bazeuden, haietan emazteak erosketek kargaturik zetozenean egoten zirela. Ama haserretzen zitzaidan: ‘Berriro ere margotzen ibili haiz!’ Baina beste etxeoandreek erantzuten zioten: ‘Utz ezan emakume! Oso margo eder-rak ditun!’”.

Baina Paris gabe berdin haziko ote zen Buldainen trebezia? Faxismoa ezin jasanak harantz bideratuko zuen, alta. Bizinahiak patua desafiaraziko zion eta “Frantziara” pasatu zen. “Beran nintzen, soldadu. Alegia deus ere, euskal delineatzaile bizkaitarrekin mintzatzen nintzen. Hitz eta pitz, Larrundik beheiti datorren errekaostoz xehetasunak eman zizkidaten. Jakin nuen halako lekuan estaltzen dela. Buruan sartu nuen segitu beharreko bidea. Neukan dirua hartu nuen, Astra pistola luze bat 9 milimetrokoa baita eskuko bonba bat. Guardia Zibila atera izan balitzait botako niokeen: buruz burukoa izanen zen, haiek ala ni, eta aurtikiko nuen. Hor-taz, bestaldera iragan nintzen. Etxalde batetara heldu eta egun batzuek bertan gelditu nintzen. Kontrabandistak zirenez, gaztelan-iaz bazekiten. Baba txikiak eman zizkidaten

jatera eta erran zidaten: ‘Zoaz erregebidetik. Jendarmeez hartzea behar duzu. Muga hetsirik dago, ez zaitez izutu, ez zoaz eta, atzera ostera’. Baionako parakaidistetara eraman ninduten jendarmeez. 1947 zen. Kuartelean mintzatu, keinuz mintzatu ginen. Gero, erre-fuxiatuen aldeko zentrokoak etorri zitzaizkidan. Eta Pariserako billetea eta handik Frantzia Iparrerako txartela eman zizkidaten”.

“Paris, ma bohème”

Egunez eraikuntzan lanean edo jatetxeetako platerak garbitzen bizi izan zen Patxi Buldain urtetan, Parisen. “Han, antzerkia, literatura, pintura, oro har kulturako abangoardia zegoen. Camus, Sartre, Brassens ere ezagutu nituen. Camusez oroitzen naiz, bereziki. Espainiako presoen aldeko kontzertuetara zetorren. Bere ama espainola zen, jatorriz. Oso gutartekoa zen, Camus. Elkar gurutzatzen genuenean botatzen nion: ‘Hator hona, gizon!’’. Mugimendu handia zegoen orduan Parisen, intelektualak mugimendu politikoekin nahasten: komunista, sozialista, anarkista... Ni anarkistekin ibiltzen nintzen eta Camus ere haietakoa zen. Igandero anarkisten zentrorra joaten nintzen, Sainte Marthe karrikara. Bestalde, espainolen ostatuan ere biltzen ginen, arno ona zuelako, Pompe karrikan. ‘Hara anarkistak, arnoa dartzatzeraz datoz!’ erraten ziguten. Beste pintoreekin Montparnasseko Coupolen batzen ginelarik, elkar zirikatzen genuen. Uste genuen literatura, pintura, artea... iraultza eta beste mundu bat egiteko zirela. Orduan ez nuen uste gaurko munduarekin topo eginen genuela. Lorcak jadanik salatua zuen kapitalismoaren basakeria, esklabotasuna, Sacco eta Vanzettiri gertatuko zitzaiena... Orain, niri dagokidanez, natura hautsiaren eta ustelduaren barnean pintatzen dut. Kapitalaren berekoikeriak dakartzan usteldura eta zuhurkeria erakusteko. Beraz Parisen nintzela, lana eta gero pintatzen nuen, Montparnasseko La Grande Chaumière eskolan. Han egon zen Modigliani gu aitzin. Krokisak egiten ikasi nuen. Baina modeloak kopiatzea ez nuen maite. Eta bestalde, gauaz, Bellevilleko Arte Eder eskolara nindoan. Eskola hartarako Arte Ederretan ezagutza izatea eskatzen zuten, lehenik azterketa bat gainditu behar zelako. Italiar irakasle batek ikusi zuen nire lana eta akuilatu ninduen gauza asko egitera. Klasikoan hasi nintzen margotzen eta halako batez erran zidan: ‘Orain zure usaiekin hautsi behar duzu. Ezker eskuarekin egin behar duzu!’. Eskultura ikasten ere

lagundu ninduen. Eta pintura nire aldetik segitu nuen”.

Gure solasaren haritik horretaturik, ez dezakegu jakin-mina menpera: zein izan ote ziren Patxi Buldainek Pablo Picassorekin izan zituen harremanak? Nafarrak, galderaz harriturik bezala, sinpleki aitortzen digu baietz, harekin erakusketa egin zuela Saint Ouengo museoan. Baina ez dio garrantzi gehiagorik ematen. Zergatik, ote? “Ezin hurbildua zen gizona. Espainiako printzeak baino jende gehiago zeukan inguruan”. Erakusketa hartan erosi zioten Patxi Buldaini bere lehen koadroetatik bat. “Gero handiko Espainiako margolari gaztetzat nindukaten. Ez ahantz Saint Ouen Pariseko gerriko gorrian zegoela orduan. Horregatik lagundu zuten gure erakusketa”.

“Edertasuna zertarako? Parisen emazte ederra izan nuen. Oso ederra. Pentsa, gaztetan denak gara eder. Baina gero, zer sustantzia gutxikoa zen! Bihotzean, izatean datza edertasuna”

Mende erdia pasa lanean ari dela, behialako gero handiko artista gazteak zer erran liezaioke bada, gaurko artista gai bati? “Egin dudanarekin plazera hartu izan dut, beti. Nire pintura kale hutsekoa da –hala dio: “*de la puta calle*”–, ez dut jende handien erretraturik egin nahi izan, sekula. Inpresionistak; asko anarkistak; nituen

buruan: eguneroko biziaren egia nahi izan dut islatu, egia beste substantzia bat. Horregatik izanen da erraten didatela nire koadroek arrasto zerbait uzten dutela. Edertasuna zertarako? Parisen emazte ederra izan nuen. Oso ederra. Pentsa, gaztean denak gara eder. Baina gero, zer sustantzia gutxikoa zen! Bihotzean, izatean datza edertasuna, berekoikeriak gabe, amodio librean... Horrek izanen du isla nire pinturan: egia *putaren* aldekoa naizelako. Pintura zale gazte bati zera aholka niezaioke: barnean daramazuna isla ezazu. Lehenik ikas ezazu ofizioa, gero zure bihotza entzun. Eginik ez dagoena egin ezazu. Pentsa eta hauta ezazu”. ■

ogiaren egia

Zatoz eta ezagutu garai batean egiten ziren ogiak, lehengo osagai eta teknikekin

Galparsoro OKINDEGIA

Antzinako ogiaren kabia bihurtu baitugu denda zahar berria

Kale Nagusia 6 (Alde Zaharra) - DONOSTIA - Tel.: 943 421 074